

Куцепал С. В., доктор філософських наук, професор

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В СВІТОГЛЯДНІЙ ПАРАДИГМІ СУЧАСНОСТІ: РИЗИКИ ТА НЕБЕЗПЕКИ

У статті аналізуються соціальні трансформації ХХІ ст., викликані глобалізацією, інформатизацією та запровадженням глобальної неоліберальної моделі економіки. Розглядаються феномени прекарних соціальних практик, прекаріату, наголошується на небезпечності поширення прекарних життєвих стратегій для сучасного українського суспільства. Аргументовано, що проблема прекарності актуальна для системи життєдіяльності сучасного соціуму, впливає на соціальні інститути та процеси соціальної динаміки.

Ключові слова: соціум, соціальні практики, світогляд, прекаріат, прекарність, соціальні трансформації.

Актуальність проблеми. Глобалізаційні трансформації сучасності, що мають безпосередній та опосередкований вплив на існування соціуму, детермінували низку соціальних, економічних та політичних змін. Актуалізувався цілий ряд соціальних феноменів і процесів, роль яких у функціонуванні соціуму ще недостатньо вивчена та визначена. Виникають нові обставини, що змушують людину переглядати свої найбільш базові пріоритети, шукати пояснення того, що раніше було очевидним та сприймалося як даність. Актуальною стає проблема глобального міграційного перерозподілу людського потенціалу, яка стосується як розвинених країн, так і тих, які перетворюються на «постачальників» мігрантів, особливо трудових мігрантів. Наслідком вищезазначених причин постають зміни у трудових практиках, репрезентовані такими явищами, як прекарність та міграція, які впливають не лише на соціальну сферу, а й на політичну систему будь-якої сучасної держави.

Аналіз джерел і публікацій. Оскільки дослідження соціальної системи має значну історію та великі евристичні здобутки, не варто у рамках невеликої наукової розвідки зупинятися на аналізі означеного соціального сегменту у науковій літературі. Значно важливішими, на наш погляд, видаються розвідки, присвячені такому різновиду сучасних соціальних практик, як прекарність та прекаріат. Засадничим дослідженням у цій царині вважається робота англійського соціолога та економіста Гая Стендінга «Прекаріат: новий небезпечний клас», опублікована у 2011 р. [1]. Соціальний аналіз поняття прека-

ріат знаходимо у працях А. Амеліної, Е. Андреолі, К. Ауйтена, З. Баумана, У. Бека, П. Бурдье, Дж. Ганца, Д. Делла Порти, Ф. Иззаті, Р. Кастеля, Ч. Б. Квона, Р. Ламберта, К. М. Лейн, Б. Лікік-Брборич, Дж. П. Мерфі, Р. Мілкман, Р. Мюнка, А. Нерггарда, Е. Отта, С. К. Свідер, К.-У. Сьєрупа, К. Ховарт та ін. [2–22]. Незважаючи на досить скромне висвітлення даної проблематики у вітчизняному дискурсі, зазначимо сміливу та цікаву кандидатську дисертацію О. О. Гончарової «Прекарні практики молоді в умовах трансформації українського суспільства» [23], захищену у вересні 2017 р., де досліджуються особливості поширення прекарних життєвих стратегій у соціальних практиках української молоді та пропонуються можливі шляхи мінімізації дії таких стратегій на тлі вітчизняних соціальних трансформацій.

Мета статті – проаналізувати вплив глобалізаційних процесів на трансформації соціальних практик на прикладі феномену прекарності.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційні процеси в суспільстві передбачають заперечення вагомих елементів минулого і подолання їх, висунення нових цілей та ідеалів, визначення способів та засобів просування до них [24, с. 978]. Історія становлення незалежної української держави характеризується численними випробуваннями та трагедіями, генеза української державності – процес нелінійний, непередбачуваний і, відповідно, майже непрогнозований. Непостійність, тимчасовість, швидкоплинність речей і подій вимагає від людини здатності своєчасно та адекватно реагувати на розмаїття змін соціосфери, що постійно трансформується, адже соціальна площина відображає характер зв'язків індивідів і груп у системі управління суспільством та економікою [25, с. 427]. Наслідком цього можна вважати «хронічну» нестабільність вітчизняної соціальної системи, «приреченість» значної частини населення держави на існування «на межі», коли доводиться балансувати між «тим, що погано» і «тим, що ще гірше» [26, с. 141]. Значна частина населення мешкає в містах, і саме сучасне місто стає першочерговим місцем людської відчуженості, аномії, расових та національних конфліктів, злочинності та насилля, безумства. Наслідком цього стає ситуація світоглядного розлому, коли людина нездатна вибудувати стабільну систему цінностей та життєвих установок і її життя перетворюється на дискретність. Як зауважує З. Бауман, в сучасному суспільстві мобільність перетворюється на мегацінність, тому особливо некомфортно почувають себе люди старшого покоління, «продукти соціалістичного режиму», вони не здатні до швидких змін і не хочуть цих змін, як наслідок виникає ментальний розрив між поколіннями. Якщо класична теорія соціальної стратифікації поділяла людей на прошарки вертикально [27, с. 109–110], то зараз пріоритет надається горизонтальній диференціації індивідів, які перетворюються або на «інсайдерів», або на

«аутсайдерів». Відповідно, короткі проміжки тимчасової стабільності сприймаються з недовірою та пересторогою.

Українська держава зараз знаходиться в нестабільному стані, прагнучи здійснити перехід від об'єкта геополітики до її суб'єкта, відмовитись від командної економіки на користь ринкової. Частина населення України виявилася неготовою усвідомити масштаб соціально-політичних та економічних трансформацій та не змогла знайти свого місця в суспільстві, що трансформується, зберегти набуті у попередній період позитивні риси соціально-економічних відносин. Як наслідок – спостерігається тенденція до поступового зменшення економічно активної частини населення. Це створює такі проблеми, як: високі обсяги прихованого безробіття, постійна депопуляція та загальне старіння населення, зниження рівня дійсної кваліфікації населення, що призводить до скорочення чисельності трудового потенціалу України [28].

Подібна ситуація нестабільності спостерігається не лише в Україні, проте в інших державах вона не «обтяжується» воєнними діями, а є наслідком заміни соціал-демократичної моделі економіки на неоліберальну. За неоліберальної моделі економіки держава позбавляється функції регулювання економікою, а великі корпорації та підприємства не зобов'язані надавати своїм працівникам соціально-економічні гарантії.

Соціально-економічна політика більше не має ознак гуманності, розповсюджується феномен економічної гнучкості (флексибельності), відповідно змінюються умови праці та відношення до неї, виникає нова соціальна група «постспеціалістів» – фахівців галузей економіки, які втратили в перехідний період соціальну перспективу й вимушені змінювати свій соціально-професійний статус. Стрімко збільшується кількість населення, для якого характерна відсутність постійної зайнятості і при цьому одночасна відсутність правових гарантій. «Сили, які змушують людей до змін, – це реактуалізація бюрократії, гнучка спеціалізація продукції, концентрація без централізації. Враження, ніби “бунт” допомагає отримати нову свободу, примарне. Час в організаціях і час для індивіда виявилися звільненими від ланцюгів, що приковували його до залізної клітки минулого, але разом з тим він підлягає новому – зверху донизу – контролю та нагляду. Час гнучкості став часом нової влади. Гнучкість дає поштовх до безладу, але ніяк не до свободи від обмежуючих факторів» [29, с. 84].

Масове вивільнення і перерозподіл робочої сили між секторами економіки, формування і мобілізація резервних кадрів за допомогою системи ринкових механізмів і розвитку інфраструктури ринку праці визначають процеси зміни соціально-класової структури суспільства [30, с. 12].

У соціальному просторі сучасності виникає і стрімко розповсюджується феномен прекарних соціальних практик. Вони стосуються сфери професійної

зайнятості, відрізняються станом перманентної невизначеності, негарантованості трудових прав, нестабільністю ринку праці. Опосередковано вони впливають і на інші сфери життя людини та функціонування соціуму. Виникає новий соціальний прошарок – прекаріат, який ще не набув атрибутів соціального класу, проте вже є значною соціальною силою. Прекаріат багато в чому схожий на пролетаріат, тому при наявності відповідної ідеології на кшталт марксизму може перетворитися на рушійну силу нових соціальних революцій. Згідно з П. Бурдьє, прекаріат – це нестабільний, незахищений суспільний прошарок, породжений нестабільною та короткостроковою зайнятістю [31, р. 55]. Це специфічний соціальний прошарок людей, які мають тимчасову роботу і не мають змоги опинитися у професійному штаті певного підприємства. «На даний момент прекаріат характеризується соціальною пасивністю, невиробленням почуття солідарності, неусвідомленням свого соціального інтересу та звідси неартикулюванням своїх вимог та запитів до чинної політичної системи прийняття рішень» [23, с. 69].

Специфічними ознаками прекаріату Г. Стендінг вважав: відсутність професійної самоідентифікації; відсутність гарантій, пов'язаних зі стабільною роботою – відсутність соціального пакету; нестабільність заробітної плати; відсутність суспільної підтримки у випадку нестатків; невизначеність прекаріату як політико-економічного класу із сформованими претензіями та вимогами до державної влади та роботодавців [32, с. 19–25]. Склад прекаріату – безробітні, робітники з частковою зайнятістю, робітники, які працюють за тимчасовими контрактами, стажери, студенти, мігранти тощо.

У статті «Середній клас поступається місцем новому прошарку – прекаріату» український дослідник Ярослав Грицак називає прекаріат «класом-поколінням», у який входять переважно представники української молоді, оскільки диплом про вищу освіту вже не має такого значення, як раніше, тому у молодих людей немає жодного забезпечення [33]. Якщо ж прекаріат вважати таким собі сучасним пролетарієм, то варто пам'ятати про можливість перетворення поки що пасивного, неорганізованого прошарку на небезпечну соціальну силу, здатну змінити існуючу соціальну картину (за умови появи ідеологічних лідерів).

Актуалізується завдання вироблення ефективних соціальних механізмів та заходів, що мінімізували б поширення прекарних соціальних практик. Особливе значення це має в українському соціумі з властивим йому станом невизначеності та негарантованості політико-економічного курсу держави. Як результат, спостерігається значна міграційна активність працездатного населення, яка ставить під загрозу не лише економічний розвиток держави, а є й суттєвою соціальною небезпекою. Міграція – процес переміщення на-

селення через міжнародний кордон або в межах країни; вона охоплює будь-який вид переміщень незалежно від їх тривалості, складу чи причин; міграція включає пересування біженців, переміщених осіб, виселених людей та економічних мігрантів [34, с. 416–417]. Основна частина трудової міграції за межі України відбувається нелегально та поза сферою регулювання трудових стосунків, трудові мігранти стають двічі виключеними, оскільки в країнах докладання своєї праці вони не можуть ані реально, ані навіть формально користуватися правами громадянина.

Висновки. Як зауважував У. Бек, виробництво суспільних благ призводить не лише до розвитку науково-технічного прогресу та підвищення рівня життя значних прошарків населення, але і до продукування нових ризиків та небезпек для виживання людини [35]. Тому, на жаль, небезпека нестабільності, криза екзистенційно-онтологічних перспектив загрожує практично кожному, адже нестабільність може бути обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Це впливає на онтологічний та соціальний топос індивіда, формує його світоглядну позицію, детермінує відповідне ставлення до життя. Виїзд за кордон у пошуках стабільності, роботи та кращої долі – це також ризик, оскільки швидко завоювати бажаний соціальний статус в іншій країні практично неможливо, тому небезпека потрапити до числа прекаріїв досить значна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Standing G. The precariat: the new dangerous class. London: Bloomsbury Academic, 2011. ix, 198 p.
2. Amelina A. Transnationalizing inequalities in Europe: sociocultural boundaries, assemblages and regimes of intersection. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. x, 206 p.
3. Anthropologies of unemployment: new perspectives on work and its absence / edited by Jong Bum Kwon and Carrie M. Lane. Ithaca: Cornell University Press, 2016. ix, 276 p.
4. Autain C. Le retour du peuple: de la classe ouvrière au précaire. Paris: Stock, 2012. 109 p.
5. Bunnell T. Teachers in international schools: a global educational «precariat»? *Globalisation Societies and Education*. 2016. Vol. 14, Issue 4, P. 543–559.
6. Della Porta D. Social movements in times of austerity: bringing capitalism back into protest analysis. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity, 2015. viii, 249 p.
7. Fink L. The First Precariat? *International Labor and Working-class History*. 2017. Vol. 91, P. 99–108.
8. Hardy J. A. (Re)conceptualising precarity: institutions, structure and agency. *Employee Relations*. 2017. Vol. 39, Issue 3, P. 263–273.

9. Izzati F. F. Politik serikat buruh dan kaum precariat: pengalaman Tangerang dan Karawang. Depok: Departemen Ilmu Politik, Fakultas Ilmu Sosial dan Ilmu Politik, Universitas Indonesia: Puskapol, 2014. xxiv, 168 p.
10. Jorgensen M. B. Precariat – What it Is and Isn't – Towards an Understanding of What it Does. *Critical Sociology*. 2016. Vol. 42, Issue 7–8, P. 959–974.
11. Migration, precarity, and global governance: challenges and opportunities for labour / edited by Carl-Ulrik Schierup, Ronaldo Munck, Branka Likic-Brborić, and Anders Neergaard. Oxford: Oxford University Press, 2015. ix, 302 p.
12. Murphy J. P. Yearning to labor: youth, unemployment, and social destiny in urban France. Lincoln: University of Nebraska Press, 2017. xvi, 276 p.
13. Neoliberal capitalism and precarious work: ethnographies of accommodation and resistance / edited by Rob Lambert, Andrew Herod. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2016. xi, 336 p.
14. New labor in New York: precarious workers and the future of the labor movement / edited by Ruth Milkman and Ed Ott. Ithaca: Cornell University Press, 2014. ix, 352 p.
15. Paret M. Politics of Solidarity and Agency in an Age of Precarity. *Global Labour Journal*. 2016. Vol. 7, Issue 2, P. 174–178.
16. Siegmann K. A., Schiphorst F. Understanding the globalizing precariat: From informal sector to precarious work. *Progress in Development Studies*. 2016. Vol. 16, Issue 2, P. 111–123.
17. Standing G. A precariat charter: from denizens to citizens. London; New York: Bloomsbury, 2014. xiv, 424 p.
18. Standing G. The Precariat, Class and Progressive Politics: A Response. *Global Labour Journal*. 2016. Vol. 7, Issue 2, P. 189–200.
19. Swider S. C. Building China: informal work and the new precariat. Ithaca; London: Cornell University Press, 2015. xxi, 187 p.
20. The age of inequality: corporate America's war on working people: a forty-year investigation / edited by Jeremy Gantz, ... and others. London; New York: Verso, 2017. xiv, 254 p.
21. The social psychology of everyday politics / edited by Caroline Howarth and Eleni Andreouli. London; New York, NY: Routledge, 2017. ix, 294 p.
22. Wright E. O. Is the Precariat a Class? *Global Labour Journal*. 2016. Vol. 7, Issue 2, P. 123–135.
23. Гончарова О. О. Прекарні практики молоді в умовах трансформації українського суспільства: дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2017. 234 с.
24. Новейший социологический словарь / сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. Минск: Книжный дом, 2010. 1312 с.
25. Соціологія: підручник для вищої школи / В. І. Волович, М. І. Горлач, В. Г. Кремень та ін. Харків: Фактор, 2006. 768 с.
26. Требін М. П. На шляху до відкритого суспільства: пострадянський транзит. *Укр. соціум*. 2009. №2(29). С. 141–153.

27. Соціологія: підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2010. 224 с.
28. Вороніна А. В., Ніколаєва Т. М. Проблеми та перспективи розвитку ринку праці в Україні. *Молодий вчений*. 2015. №2 (17). С. 167–170.
29. Сеннет Р. Коррозія характеру / пер. с англ. В. И. Супруна. Новосибірськ: ФСПИ «Тренды», 2004. 296 с.
30. Бобиль В. В. Економічні фактори соціально-класової стратифікації в умовах становлення сучасного ринкового господарства України: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Дніпропетровськ, 2003. 20 с.
31. Bourdieu P. Firing back: against the tyranny of the market 2 / Translated by Loïc Wacquant. New York: New Press, 2003. 96 p.
32. Стэндинг Г. Прекариат: новый опасный класс / Пер. с англ. Н. Усовой. Москва: Ад Маргинем Пресс, 2014. 328 с.
33. Грицак Я. Середній клас поступається місцем новому прошарку – прекаріату URL: <http://ucu.edu.ua/news/11358/> [дата звернення: 25.10.2017].
34. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.
35. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / пер. с нем. В. Седельника и Н. Федоровой; послесл. А. Филиппова. Москва: Прогресс-Традиция, 2000. 384 с.

REFERENCES

1. Standing, G. (2011). *The precariat: the new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.
2. Amelina, A. (2017). *Transnationalizing inequalities in Europe: sociocultural boundaries, assemblages and regimes of intersection*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
3. Kwon, J. B., Lane, C. M. eds. (2016). *Anthropologies of unemployment: new perspectives on work and its absence*. Ithaca: Cornell University Press.
4. Autain, C. (2012). *Le retour du peuple: de la classe ouvrière au précaire*. Paris: Stock.
5. Bunnell, T. (2016). Teachers in international schools: a global educational «precariat»? *Globalisation Societies and Education*, 14 (4): 543–559.
6. Della Porta, D. (2015). *Social movements in times of austerity: bringing capitalism back into protest analysis*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity.
7. Fink, L. (2017). The First Precariat? *International Labor and Working-class History*, 91: 99–108.
8. Hardy, J. A. (2017). (Re)conceptualising precarity: institutions, structure and agency. *Employee Relations*, 39 (3): 263–273.
9. Izzati, F. F. (2014). *Politik serikat buruh dan kaum precariat: pengalaman Tangerang dan Karawang*. Depok: Departemen Ilmu Politik, Fakultas Ilmu Sosial dan Ilmu Politik, Universitas Indonesia: Puskapol.

10. Jorgensen M. B. (2016). Precariat – What it Is and Isn't – Towards an Understanding of What it Does. *Critical Sociology*, 42 (7–8): 959–974.
11. Schierup, C.-U., Munck, R., Likic-Brborić, B., Neergaard, A. eds. (2015). Migration, precarity, and global governance: challenges and opportunities for labour. Oxford: Oxford University Press.
12. Murphy, J. P. (2017). Yearning to labor: youth, unemployment, and social destiny in urban France. Lincoln: University of Nebraska Press.
13. Lambert, R., Herod, A. (2016). Neoliberal capitalism and precarious work: ethnographies of accommodation and resistance. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
14. Milkman, R., Ott, E. (2014). New labor in New York: precarious workers and the future of the labor movement. Ithaca: Cornell University Press.
15. Paret, M. (2016). Politics of Solidarity and Agency in an Age of Precarity. *Global Labour Journal*, 7 (2): 174–178.
16. Siegmann, K. A., Schiphorst, F. (2016). Understanding the globalizing precariat: From informal sector to precarious work. *Progress in Development Studies*, 16 (2): 111–123.
17. Standing, G. (2014). A precariat charter: from denizens to citizens. London; New York: Bloomsbury.
18. Standing, G. (2016). The Precariat, Class and Progressive Politics: A Response. *Global Labour Journal*, 7 (2): 189–200.
19. Swider, S. C. (2015). Building China: informal work and the new precariat. Ithaca; London: Cornell University Press.
20. Gantz, J. and others eds. (2017). The age of inequality: corporate America's war on working people: a forty-year investigation /edited by Jeremy Gantz, ... and others. London; New York: Verso.
21. Howarth, C., Andreouli, E. eds. (2017). The social psychology of everyday politics. London; New York, NY: Routledge.
22. Wright, E. O. (2016). Is the Precariat a Class? *Global Labour Journal*, 7 (2): 123–135.
23. Honcharova, O. O. (2017). Prekarni praktyky molodi v umovakh transformatsii ukrain-skoho suspilstva: Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
24. Noveyshiy sotsiologicheskii slovar / Sost. A. A. Gritsanov, V. L. Abushenko, G. M. Evelkin, G. N. Sokolova, O. V. Tereschenko. (2010). Minsk: Knizhnyiy dom [in Russian].
25. Sotsiolohiia: pidruchnyk dlia vyshchoi shkoly / V. I. Volovych, M. I. Horlach, V. H. Kremen ta in. (2006). Kharkiv: Faktor [in Ukrainian].
26. Trebin, M. P. (2009). Na shliakhu do vidkrytoho suspilstva: postradianskyi tranzyt. *Ukrainskyi sotsium*, 2, 141–153 [in Ukrainian].
27. Sotsiolohiia: pidruchnyk / M. P. Trebin, V. D. Vodnik, H. P. Klimova ta in.; za red. M. P. Trebina (2010). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
28. Voronina, A. V., Nikolaieva, T. M. (2015). Problemy ta perspektyvy rozvytku rynku pratsi v Ukraini. *Molodyi vchenyi*, 2, 167–170 [in Ukrainian].
29. Sennet, R. (2004). Korroziya haraktera / Per. s angl. V. I. Suprun. Novosibirsk: FSPI «Trendyi» [in Russian].

30. Bobyl, V. V. (2003). Ekonomichni faktory sotsialno-klasovoi stratyfikatsii v umovakh stanovlennia suchasnoho rynkovoho hospodarstva Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
31. Bourdieu, P. (2003). Firing back: against the tyranny of the market 2 / Translated by Loïc Wacquant. New York: New Press.
32. Standing, G. (2014). Prekariat: novyyi opasnyiy klass / Per. s angl. N. Usovoy. Moskva: Ad Marginem Press [in Russian].
33. Hrytsak, Ya. Serednii klas postupaietsia mistsem novomu prosharku – prekariatu URL: <http://ucu.edu.ua/news/11358/> [in Ukrainian].
34. Politolohichni entsyklopedychnyi slovnyk / Uklad.: L. M. Herasina, V. L. Pohribna, I. O. Polishchuk ta in.; za red. M. P. Trebina (2015). Kharkiv.: Pravo [in Ukrainian].
35. Bek, U. (2000). Obschestvo riska. Na puti k drugomu modernu / Per. s nem. V. Sedelnika i N. Fedorovoy; Poslesl. A. Filippova. Moskva: Progress-Traditsiya [in Russian].

ТРАНСФОРМАЦИИ СОЦИАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ В МИРОВОЗРЕНЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЕ СОВРЕМЕННОСТИ: ОПАСНОСТИ И РИСКИ

Куцепал С. В.

В статье анализируются социальные трансформации, характерные для XXI в., которые возникают как результат глобализации, информатизации, доминирования глобальной неолиберальной модели экономики. Рассматриваются феномены прекарных социальных практик и прекариата, акцентируется внимание на том, насколько опасны прекарные жизненные установки для функционирования украинского общества. Аргументировано, что проблема прекарности актуальна для системы жизнедеятельности современного социума, поскольку влияет на функционирование всех социальных институтов и отражается на процессе социальной динамики.

Ключевые слова: социум, социальные практики, мировоззрение, прекариат, прекарность, социальные трансформации.

TRANSFORMATION OF SOCIAL SYSTEM IN WORLD OUTLOOK PARADIGM OF MODERNITY: RISKS AND DANGERS

Kutsepal S. V.

The article analyzes social transformations of the XXI century caused by globalization, informatization and introduction of the global neoliberal model of the economy. The history of formation of the independent Ukrainian state is characterized with numerous ordeals and tragedies; the genesis of the Ukrainian statehood is a nonlinear, unpredictable and, accordingly, almost unforeseeable process. One can consider that its consequence is 'chronic' instability of the domestic social system, 'impending doom' of a large part of the public forced to exist 'on the verge' when they have to balance between 'what is bad' and

'what is worse'. Accordingly, short intervals of temporary stability are perceived with distrust and precaution. The Ukrainian economy is particularly vulnerable due to constant instability.

Instable situation is similarly observed not only in Ukraine but in other countries it is not 'burdened' with warfare and is a consequence of substituting the social-democratic model of the economy with the neoliberal one. Under the neoliberal model of the economy, the state loses the function of regulating the economy, and large corporations and enterprises are not obliged to provide their employees with social and economic guarantees. The social economic policy has no longer any signs of humanity, and respectively, the phenomenon of economic elasticity (flexibility) spreads, working conditions and attitudes to it modify. In the social space of modernity, a phenomenon of precarious social practices comes into being and rapidly spreads. They relate to the field of professional occupation, are characterized with a state of permanent uncertainty, insecurity of labor rights and instability of the labor market. They indirectly influence other areas of human life and functioning of the society. A new social stratum, the precariat, comes into being; it has not acquired attributes of a social class yet but it has already become a significant social force. In many respects, the precariat is similar to the proletariat, and therefore, in the presence of an appropriate ideology such as Marxism, it can become the driving force of new social revolutions. There is an actualized task to develop effective social mechanisms and measures in order to minimize the spread of precarious social practices. It is particularly important in the Ukrainian society which is characterized with uncertainty and insecurity of the political and economic course of the state. As a result, there is a significant migration activity of the able-bodied public which does not only pose a threat to the economic development of the state but is a significant social danger.

Keywords: society, social practices, world outlook, precariat, precarity, social transformations.

